

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
TEISĖS GRUPĖ**

IŠVADA

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINIO PROCESO KODEKSO 56, 93, 268, 306, 441-1, 441-3, 441-4, 441-6, 441-7, 441-9, 441-11, 441-13 IR 441-16 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO (TOLIAU – CPK PROJEKTAS), LIETUVOS RESPUBLIKOS VARTOTOJŲ TEISIŲ APSAUGOS ĮSTATYMO NR. I-657 12, 13, 22, 22-1, 30 IR 34 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO, 31 IR 35 STRAIPSNIŲ PRIPAŽINIMO NETEKUSIAIS GALIOS IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 13-1 STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO (TOLIAU – VARTOTOJŲ TEISIŲ APSAUGOS ĮSTATYMO PROJEKTAS, VISI KARTU – PROJEKTAI)
(TAP NR. 19-1401, 19-1402) (TAIS NR. 19-8775(2), 19-8774(2))**

2019-09-11 Nr.NV-2609

Vilnius

Įvertinę Projektų atitiktį įstatymams, Vyriausybės nutarimams ir teisės technikos reikalavimams, teikiame šias pastabas ir pasiūlymus:

Dėl Civilinio proceso kodekse galiojančio teisinio reguliavimo platesnės peržiūros po Konstitucinio teismo 2019 m. kovo 1 d. nutarimo:

1. Vertinant tai, kad Projektų rengėjas Projektų teikime nurodo, jog, be visa kita, siekia įgyvendinti Konstitucinio teismo 2019 m. kovo 1 d. nutarimą, Projektų rengėjas turėtų įvertinti siūlomą teisinį reguliavimą, t. y. ar visa apimtimi bus įgyvendintas Konstitucinio Teismo minėtas nutarimas, atsižvelgdamas į šiuo teisinius aspektus:

1) Pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigta asmens, manančio, kad jo teisės ar laisvės pažeistos, teisė ginti savo teises ar laisves teisme (2004 m. gruodžio 29 d., 2012 m. gruodžio 10 d. nutarimai). Priešingu atveju tektų konstatuoti šios konstitucinės teisės deklaratyvumą (2006 m. sausio 16 d. nutarimas, 2014 m. balandžio 16 d. sprendimas).

2) pagal Konstituciją teisė turėti advokatą kaip viena iš asmens teisės į teisminę gynybą veiksmingo įgyvendinimo sąlygų reguliuojant konstitucinės teisės kreiptis į teismą, taigi ir teisės apskųsti pirmosios instancijos teismo baigiamąjį aktą apeliacinės instancijos teismui, įgyvendinimą negali būti paversta šią konstitucinę teisę varžančia pareiga, be visa kita tiek, kad būtų paneigta galimybė pasinaudoti pačia teise.

3) Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1995 m. vasario 7 d. priimtoje rekomendacijoje Nr. R(95)5 dėl apeliacijos sistemų ir procedūrų civilinėse ir komercinėse bylose įvedimo ir jų funkcionavimo tobulinimo numatyta, kad jog siekiant, kad apeliacijos procesas būtų greitesnis ir veiksmingesnis, valstybės kaip vieną iš priemonių gali pasirinkti skatinti naudotis kvalifikuotų teisininkų pagalba atstovaujant bylos šalims teisme (6 straipsnio k punktas). Šiai konstitucinės

justicijos bylai aktualių aspektu pažymėtina, kad tokia rekomendacija nereiškia, jog valstybės narės turi nustatyti, kad kvalifikuoto teisininko dalyvavimas apeliacijos procese yra būtina teisės į apeliaciją įgyvendinimo sąlyga.

4) Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) yra pažymėjęs, kad reikalavimas būti atstovaujamam advokato būtų nesuderinamas su Konvencijos garantijomis, jei valstybėje nebūtų numatyta galimybė gauti teisinę pagalbą arba ji būtų neproporcingai apribota (1998 m. liepos 30 d. sprendimo byloje Aerts prieš Belgiją, peticijos Nr. 25357/94, 57–60 punktai; 2011 m. liepos 19 d. sprendimas byloje Jelcovas prieš Lietuvą, peticijos Nr. 16913/04).

Pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas yra konstatavęs Konstitucinio Teismo nutarimas sudaro vieną visumą, jo visos sudedamosios dalys yra tarpusavyje susijusios; *leidžiant naujus, keičiant, papildant jau priimtus įstatymus, kitus teisės aktus, juos leidžiančias valstybės institucijas saisto Konstitucinio Teismo nutarimo motyvuojamojoje dalyje išdėstyta Konstitucijos nuostatų samprata, kiti teisiniai argumentai* (Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d. nutarimas).

Vertinant visus Konstitucinio Teismo motyvuojamoje dalyje pateiktus argumentus, EŽTT praktiką bei kitų valstybių konstitucinių teismų jurisprudenciją, kuria rėmėsi Konstitucinis Teismas sprenddamas dėl Civilinio proceso kodekso 306 straipsnio atitikties Konstitucijai, manytina, kad Civilinio proceso kodekso XXIV1 skyriuje, reglamentuojančiame grupės ieškinio bylų nagrinėjimo ypatumus, teisinis reguliavimas, pagal kurį net paduodant grupės ieškinį jau reikia turėti advokatą – neatsižvelgiant nei į bylos sudėtingumą, nei į jos pobūdį bei grupės narių išsilavinimą (pvz. dalis grupės narių galėtų turėti teisinį universitetinį išsilavinimą), yra neproporcingas – per daug apribojantis teisę kreiptis į teismą ir iš esmės šį institutą darantis neveikiantį.

Atsižvelgiant į nurodytus argumentus, Projektų rengėjas turėtų pakartotinai įvertinti grupės ieškinio bylų nagrinėjimo teisinį reguliavimą – jo atitiktį konstituciniai doktrinais. Vertinant proporcingumo principo aspektu, pažymėtina, kad grupės ieškinys nėra specifinis reikalavimo prasme (ieškinio teisinio pagrindo prasme), todėl dažnu atveju bylos galėtų būti sudėtingos tik dėl didelio ieškovų (grupės narių) skaičiaus, nors faktinė ir teisinė prasme pakankamai paprastos. Lyginant teisinį reguliavimą, atkreiptinas dėmesys, kad viešųjų pirkimų bylose, kurios savo esme yra daug sudėtingesnės, nėra privalomo reikalavimo turėti advokatą. Dėl minėtų priežasčių siūlytina atsisakyti privalomo advokato dalyvavimo paduodant ir nagrinėjant grupės ieškinius.

Dėl CPK projekto:

2. Vertinant CPK projekto 9 straipsnyje (keičiamo įstatymo 441-7 straipsnio 1 dalyje) siūlomą nustatyti teisinį reguliavimą, bei derinimo pažymoje pateiktus argumentus, kuriais remiantis nebuvo atsižvelgta į Teisėjų tarybos pastabą dėl atsakovo eliminavimo sprendžiant grupės ieškinio priėmimą ir negalėjimą jam skusti grupės ieškinio priėmimo, manytina, kad derinimo pažymoje pateikti argumentai yra netikslūs, kadangi teismui išsprendus grupės ieškinio priėmimo klausimą,

pakartotiniai argumentai dėl teikiamo ieškinio atitikties grupės ieškiniui keliamiems reikalavimams nėra vertinami (teisinės reikšmės neturi). Siūlytina pakartotinai įvertinti Teisėjų tarybos nurodytą pastabą.

Tuo atveju, jeigu grupės ieškinio institutas būtų suprantamas siauriai – kaip ieškovų diskrecija pasirinkti savo teisių gynimo būdą ir procedūrines priemones – kiltų klausimas – kaip atriboti nuo ieškovų daugeto, kartu ir tinkamai pasirenkant teismą, į kurį kreipiamasi. Siūlytina ir šiuo aspektu įvertinti siūlomą nustatyti teisinį reguliavimą ir prireikus papildyti Projektą aiškinamąjį raštą.

Dėl Vartotojų teisių apsaugos įstatymo projekto:

3. Vertinant Vartotojų teisių apsaugos įstatymo projekto 3 straipsnyje (keičiamo įstatymo 13-1 straipsnio 2 dalyje) nustatytus kriterijus, kuriais remiantis vartotojų asociacija įrašoma į įgaliotųjų vartotojų asociacijų sąrašą, Projektą rengėjas turėtų įverti, keičiamo įstatymo 13-1 straipsnio 2 dalies 1, 3 ir 3 punktuose nustatytų terminų santykį (dermę), ir papildyti Projektą aiškinamąjį raštą informacija – per kokį trumpiausią laiką objektyviai vykdant visas sąlygas tokia vartotojų asociacija galėtų būti įrašyta į nurodytą sąrašą (taip pat turėtų būti įvertinti Civiliniame kodekse įtvirtinti ieškinio senaties terminai, t. y. ar Vartotojų teisių apsaugos įstatymo projekte nustatyti reikalavimai vartotojų asociacijai nesutrukdytų įsigaliojus įstatymo pakeitimui operatyviai ginti vartotojų interesus).

4. Projektą rengėjas turėtų atskleisti Projektą aiškinamajame rašte Vartotojų teisių apsaugos įstatymo projekto 3 straipsnio (keičiamo įstatymo 13-1 straipsnio 2 dalies 3 ir 5 punktų) teisinio reguliavimo pagrįstumą bei kokie dokumentai galėtų šių reikalavimų (sąlygų) laikymąsi pagrįsti. Pažymėtina, kad formuluotė „turi reikalingų žinių ir gebėjimų vartotojų apsaugos srityje“ suponuoja, kad bus vykdoma tam tikra asociacijų patikra (vertinimas) – *kvazi* licencijavimas. Projektą rengėjas turėtų Projektą aiškinamajame rašte atskleisti, kaip žinių ir gebėjimų patikrinimas bus vykdomas praktikoje ir kaip lems tokių asociacijų buvimą nurodytame sąraše, t. y. ar tai reiškia, kad kartą įrašyta asociacija negalės būti išbraukta iš nurodyto sąrašo, o kvalifikaciniai reikalavimai bus keliami tik įrašymo momentu, tačiau nebus vykdoma patikra, kaip vėliau nustatytus reikalavimus asociacija atitinka vykdydama veiką. Taip pat Projektą rengėjas turėtų įvertinti, ar neturėtų būti Vartotojų teisių apsaugos įstatymo projekte įtvirtintos išbraukimo iš nurodyto sąrašo sąlygos arba Vartotojų teisių apsaugos įstatymo projektas pakeistas taip, jog tos sąlygos būtų pakankamai formalios (objektyvios).

5. Vartotojų teisių apsaugos įstatymo projekto 3 straipsnio (keičiamo įstatymo 13-1 straipsnio 4 dalis tikslintina, kadangi neaišku, kaip nurodytoje dalyje nustatytais „projektais“ bus įgyvendinamos šio straipsnio 1 dalyje nurodytos teisės (t. y. neaišku, kokius ir kokio pobūdžio projektus turima galvoje, taip pat neaišku, ar, pvz., atstovavimas teisminiuose procesuose bus

laikoma „projektu“). Siūlytina aiškiau reglamentuoti, kas laikytina „projektu“ pagal nurodytą dalį ir kaip tai siesis su įgaliotos vartotojų asociacijos nustatytomis konkrečiomis teisėmis.

Be to, atsižvelgiant į tai, kad „projektai“ bus finansuojami valstybės biudžeto lėšomis, svarstyтина, ar tokių „projektų“ atrinkimo kriterijai neturėtų būti įtvirtinti Vartotojų teisių apsaugos įstatymo projekte.

6. Vartotojų teisių apsaugos įstatymo projekto 5 straipsnio 1 dalis (keičiamo įstatymo 22-1 straipsnio 1 dalis) tikslintina, kadangi pakeitus teisinį reguliavimą (taip, kad nurodytame projekte siūloma nustatyti), pasikeitė jo esmė – t. y. lieka neaišku, kodėl valstybės institucijai – Valstybinei vartotojų teisių apsaugos tarnybai (toliau – Tarnyba) priskirtų ginčų srityje, t. y. nurodytos tarnybos kompetencijoje, sudaromos (kaip alternatyva) nuolatinės vartojimo ginčų komisijos (į kurios sudėtį nebeįeis Tarnybos atstovas (taigi toje apimtyje ir nebus vykdoma atitinkama valstybės funkcija). Siūlytina atskirti šiuos subjektus ir jų kompetenciją, jeigu jau jų veikla pagal Vartotojų teisių apsaugos įstatymo projektą yra atskiriama.

7. Projektų rengėjas turėtų įvertinti šio straipsnio 3 dalyje (keičiamo įstatymo 22-1 straipsnio 7 dalyje) siūlomą nustatyti teisinį reguliavimą (t. y. jo atitiktį valstybės biudžeto lėšų panaudojimą reglamentuojančių įstatymų atžvilgiu), pagal kurią ne tik valstybės funkcijoms, t. y. Tarnybai bus skiriamos valstybės biudžeto lėšos, bet ir privatiems juridiniams asmenims – asociacijoms – bus skiriamos valstybės biudžeto lėšos, skirtos techniniam aptarnavimui ir skiriamos atrinktoms vartotojų asociacijoms jų funkcijoms (veiklai) užtikrinti sprendžiant (aptarnaujant) vartotojų ginčų komisijas.

Teisės grupės vyresnioji patarėja

Eglė Izokaitytė

